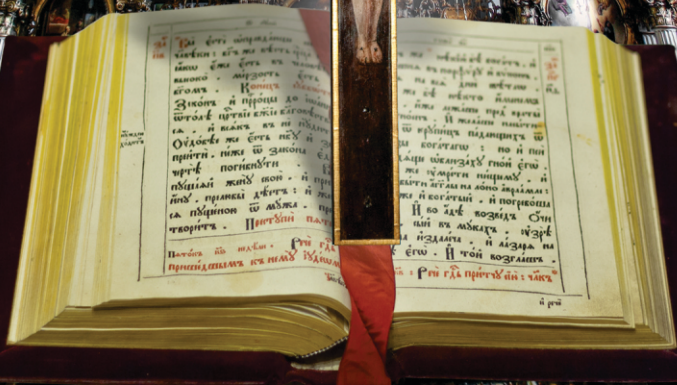

ЦРКВА У ЦЕНТРУ

ЦРКВА У ЦЕНТРУ

ДЕСЕТ БОЖИЈИХ ЗАПОВЕСТИ

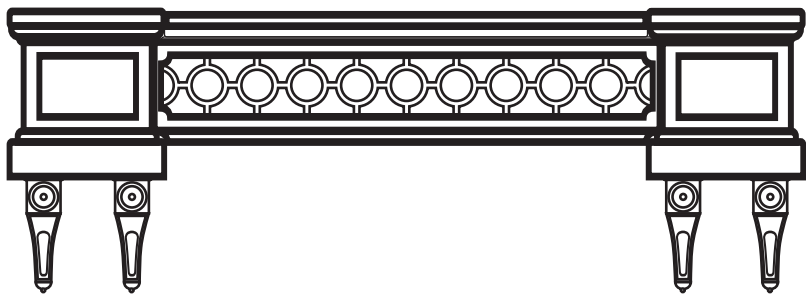
1. Ја сам Господ Бог Твој; немој имати других богова осим мене
2. Не прави себи идола нити каква лика; немој им се клањати нити им служити
3. Не узимај узалуд имена Господа Бога својега
4. Сећај се дана одмора да га светкујеш; шест дана ради и сврши све своје послове, а седми дан је одмор Господу Богу твојему
5. Поштуј оца својега и матер своју, да ти буде добро и да дуго поживиш на земљи
6. Не убиј
7. Не чини прељубе
8. Не кради
9. Не сведочи лажно
10. Не пожели ништа што је туђе

СА БЛАГОСЛОВОМ ЊЕГОВОГ ПРЕОСВЕШТЕНСТВА
ГОСПОДИНА НИКАНОРА
ЕПИСКОПА БАНАТСКОГ

БИБЛИОТЕКА
Завичајна издања

уредник
јереј Бојан Гавриловић

издавач
Дом културе „25.мај”
Долово

ЦРКВА у ЦЕНТРУ

Долово, 2015.

ПРЕДГОВОР

Драга браћо и сестре, Милошћу Божијом пред собом имамо књигу сведочанства о нашем селу, о нашим прецима и о нашем храму.

Ова књига је својеврстан доказ да је Црква Христова увек била уз народ и са народом, да је страдала када је народ страдао и да је цветала када је народ био у успону.

Циљ писања књиге је да се сачувају од заборавља неки интересантни детаљи из историје нашег села, али и да се сачува и пренесе потомству историја нашег храма. Овде смо се потрудили да покажемо колики труд и залагање су уложили наши преци, за ово што ми данас имамо. Сви смо ми поносни на наш прелепи храм у центру, дичимо се уметничким иконостасом Јована Поповића, али све ово чиме се ми поносимо није постало само од себе. Генерације и генерације пре нас су се трудиле, залагале и финансијски помагале ово чему се ми данас дивимо и чиме се поносимо. Приказали смо у књизи да је ова лепота ту, само трудом и залагањем верника, и никако другачије.

Ова књига има и свој приложнички карактер. У договору са Одбором и сарадницима који су помогли при изради ове књиге, одлучено је да сва средства од продаје иду наменски за обнову иконостаса. Рестаурација иконостаса је велики подухват, али Богу хвала посао напредује, а напредује само Вољом Божијом и залагањем наших верника.

Пред нама је доказ и показатељ, али и аманет. Ми се данас поносимо трудом наших предака, али потрудимо се да се и наши потомци и наследници поносе нама и нашим радом, да им пренесемо сређен и уређен овај наш заветни храм, заветован од наших предака љубављу према њему, радом, трудом.

Божијој Милости хвала за све. АМИН

Разгледница Долова с почетка 20. века

ЦРКВА У ЦЕНТРУ

У ова „смутна” времена, када ни лева нога десној добро не мисли, човеку је потребно место где може да побегне од свог зла које га окружује, да се осети вољеним, да се осети сигурним... На жалост цркве су сада једина таква места.

Ова прича настаје, да бисмо сачували макар један трен из живота православних храмова на територији где се Војводина узнемирила и направила брда и долове, тамо где путеви не воде нигде и где песма славуја често замени буку аутомобила и камиона. У насељу где је подела умало нашла место и у самом имену села (долина дели Долово на две целине које нису само физичке) потребно је уложити велики напор за очување правих вредности. Упркос свему наше цркве стоје над нама, чак изнад административних и стамбених зграда и огромних антенских система. Велика црква се налази у самом средишту места и самим тим је симболика још већа.

Највећи доказ о поделама Долова је тај што се Црква овде два пута делила. Први пут када се одвојила румунска, а други када је српска подељена на две општине. Срећом, та политика се мења последњих година и Црква је све више јединствена. Храмови су

Храм Велике цркве у Долову

обновљени, унапређени и украшени на сличан начин, љубоморе нестаје, а слога је све чешћи гост у Долову. За разлику од неких, пређашњих времена, када је пад часног крста са цркве претходио великој муци, бар по стању храмова и по односу према њима - има наде за све нас...

Јован Поповић, *Исус Христос*

Прослава Свештој Илије 1950. године

ИСТОРИЈА ХРАМА

Када кроз историју погледамо српски народ и Српску Православну Цркву, видимо да су они уско повезани, испреплитани и да једно без другог не постоје. Када би се селио, српски народ би прво узимао икону свога небескога покровитеља, а када би неко место населио, прво би храм православни зидао. А по насељавању Долова 1764. године, досељеници су направили цркву блатару, која се налазила на месту данашње Мале цркве. Убрзо је организован црквени живот, те се од

1789. почињу водити црквене матице и то: венчаних од 1789, рођених од 1790, и умрлих од 1794. године.

Када су се укоренили у овом месту и материјално ојачали почетком 19. века, у центру села зидају нови храм „од доброг материјала” и посвећују га Преносу моштију Св. Оца Николаја, који 15. октобра 1811. године освећује блаженопочивши Епископ Стефан Авакумовић.

По завршетку зидања приступило се уређењу унутрашњости храма, те је у периоду од 1853. до 1855. године академски сликар Јован Поповић осликао иконостас. У том периоду Црквена општина у Долову била је у саставу панчевачког намесништва, а 1868. године потпада под протопрезвитерство белоцркванско.

Становништво у Долову је мешовито. Највише има Срба и Румуна, али они су имали једну Црквену општину, да би је 22. септембра 1872. године поделили на Српску и Румунску православну црквену општину. После те поделе и даље се радило на уређењу храма, те је 1880. године у звонику постављено велико звоно, које је било тешко 853 кг, а следеће 1881. године постављено је и мало звоно, које је било тешко 184 кг.

Црквени живот при храму се активно развијао, тако да је 1889. године основано Црквено певачко друштво „Гусле”, које је до 1903. године било чисто мушко, а од 1903. године мешовито. Како је црквени живот активан и успешно организован, село је имало свог свештеника те се појавила потреба за свештеничким станом, тако да је 1903. године у улици Жарка Зрењанина сазидан парохијски дом, и од тада па до данашњег дана у њему живе свештеници који службују у Великој цркви.

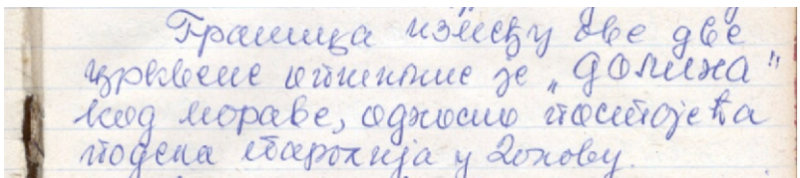
Као што смо на почетку рекли, Српска Црква дели све успоне, падове и недаће српског народа. Тако је и невоље Првог светског рата осетила и Велика црква, јер су аустроугарске власти за потребе рата 1916. године скинуле звона са храма оставивши само једно. Верници су успели да прикупе средства и да 1923. године поставе у звоник два нова звона. Због тешке послератне ситуације, материјална неимаштина осетила се и на храму, и није се могло много улагати у одржавање истог, те је 09. марта 1941. године пао крст са звоника, а одмах после Другог светског рата, 07. октобра 1945. године постављен је нови крст на торањ. Невоље рата народ је осетио материјално, физички, али и духовно јер су оба свештеника који су службовали у Долову одведени у логоре. У послератној обнови државе, аграрном реформом 1946.

године Црквеној општини у Долову одузето је 179 ланаца обрадиве земље, а 1959. одузета је црквена кућа у улици Бориса Кидрича.

Године 1950. наш храм је проглашен за културно добро од великог значаја, и од тада се налази под заштитом Завода за заштиту споменика културе. Храм је увек био у центру свих дешавања и из потребе народа да се окупља око храма произашло је да је 1954. године порта око храма уступљена за јавни парк. Тада је порушен и на новој локацији, где се и данас налази, сазидан нови светосавски дом. Труд окупљања народа око храма уродио је плодом те је 1956. године поново основано певачко друштво. Исте године урађено је претресање крова на храму, а 1957. године извршена је електрификација храма, светосавског дома и парохијског стана и 03. априла храм је први пут осветљен. 1962. године урађена је рестаурација унутрашње декорације зидова и таванице храма. Тада је урађена рестаурација фреске Саваота и Јеванђелиста у своду испред иконостаса, и офарбани столови, врата и прозори у храму. Радови су завршени 05. новембра, а освештани 11. новембра исте године. Године 1964. поново је претресен кров храма и урађена је генерална спољна обнова парохијског стана. Наредне 1965. године постављен је бетон

испред храма, бетонирали су Илић Илија и свештеник Славко Симин, а Богдан Буказић је кречио храм. Завод за заштиту споменика културе из Новог Сада је 1962. године ради рестаурације узео четири иконе великог формата, које је осликао Јован Поповић. Комплетно рестауриране враћене су храму 1967. године.

1970. године урађено је реновирање светосавског дома и бетонирање стазе око цркве. Тада су добровољно радили тутори, чланови певачког друштва и свештеник. По завршетку радова на обнови светосавског дома, за исти је купљен потребни намештај и пећ. Две године касније 1972. понављају се радови на кровном покривачу, те је 09. октобра офарбан лим на торњу, а други дан је промењен поломљени цреп.

Препис владичанској актиа из лејојиса

Како је црквени живот растао, појавило се много административног посла, и много обавеза око одржавања храмова. Указом Епископа Стефана 1973. године Црквена општина у Долову подељена је на две црквене општине и тада су основане: Црквена општина Велике цркве и Црквена општина Мале цркве. У акту о оснивању нових црквених општина стоји да је сада граница општина, где је некада била граница парохија, тј Долина (Морава).

Године 1976. на храм је постављен громобран, а 1985. приступило се обнови звоника, када је обијен цели торањ и предњи део фасаде, наново измалтерисан и обојен. 1986. година је запамћена по јакој зими и силним ветровима, те је 01. фебруара услед јаког ветра сломљен крст на звонику, који је око подне и пао, а 16. јуна исте године постављен је нови. Милошћу Божијом, а вољом народа 1989. године почела је градња „Водице” на мраморачком путу. Како порта више није служила као јавни парк, 1993. године урађен је зид око храма и тиме је јасно обележено црквено двориште.

Црква „Водица“ на излазу из Долова

2005. године почела је генерална обнова храма, која је завршена у јесен 2011. а новообновљени храм 15. октобра 2011. године осветио је Епископ банатски Господин Никанор. Тог дана је прослављена 200-годишњица храма. У склопу припрема за обележавање 200-годишњице храма, прилозима парохијана за храм су набављени нови прекривачи, Св. Јеванђеље, два престопа крста, кандила, тегови за кандила и свечана свештеничка одежа. Не много после прославе 200-годишњице храма, у храму је постављен нови горионик за свеће.

Почетком 2011. године приступило се генералној обнови парохијског стана, и тада је урађена фасада дома, измењена комплетна столарија, постављена нова улазна капија, обновљена је канцеларија Црквене општине (која се налази у саставу дома), уређено двориште и у дворишту на темељима старог сазидан нови помоћни објекат. Унутрашња обнова дома је и даље у току. Набројани радови од 2011. године остварени су вољом, трудом и залагањем парохијана Велике цркве.

*Звоник Велике цркве
у фази обнове*

УМЕТНОСТ И АРХИТЕКТУРА

АРХИТЕКТУРА

Западна фасада цркве је рашчлањена тремом са три полукружно засведена отвора одвојена дорским стубовима. На зиду цркве су пиластри, врата нише и два округла прозора, а на зиду трема је фриз од три глифа и метопа и троугаони тимпан. Изнад је звоник с дорским стубовима и прозорима. Северна и јужна фасада цркве имају дупле дорске пиластре, врата, четири прозора с настрешницом и слепи прозор.

По завршетку зидања, приступило се одмах расписивању лицитације за унутрашње опремање црквеног здања. На првом месту је била сликарска и златарска израда иконостаса. Олтарски простор од наоса, дели висока дрвена преграда - иконостас.

Иконостас Велике цркве

ДРВОРЕЗБАРИЈА ИКОНОСТАСА

Иконостас у Великој цркви украшен је богато позлаћеном резбаријом са елементима рококоа и класицизма. По својој решености и висини изванредно се добро уклапа у архитектонски простор цркве. Декорацију иконостаса чине пиластри, канелирани јонски (доњи ред), коринтски (други ред) стубови, вазе с гирландама, уплетено класје жита и гроздови у лишћу. Главни мотив који је овде вариран и највише заступљен је ружа, омиљени мотив рококоа. Изнад иконе *Св.Тројице* је рељефно свевидеће око са зрацима и годином 1853/55. Медаљони су међусобно повезани растреситијом резбаријом у односу на доње зоне које дели архитектурална конструкција. Дрво је вешто изрезбарено и квалитетно позлаћено и по тим особинама он се уклапа у масу сличних добро изведених иконостаса у Банату и Војводини. Имена дрворезбара који су радили на овом иконостасу нису позната.

Мотив са иконостаса

СЛИКАРСТВО ИКОНОСТАСА

Иконе на иконостасу насликао је сликар Јован Поповић. Неизвесна је судбина уговора који је вероватно био склопљен између Црквене општине Св.Николе у Долову и Јована Поповића. Име сликара познато је на основу два извора, записника који је водио бележник Жика Стефановић, а на основу Хронологије Мале доловачке цркве из 1905. године. У забелешкама Жике Стефановића стоји следеће : „Њу (цркву) је малао академски живописац Јоца Поповић, Србин из села Опова близу Сефкерина 1853/54/55. Добивши за свој уметнички рад и за позлату 10 500 форинти и словима десет хиљада и пет стотина форината аустриске вредности, камо фрешко малање не спада.”

Приликом одлучивања да се Јовану Поповићу повери овај посао био је пресудан утицај владике Емилијана Кенгелца.

Јован Поповић је насликао укупно 40 икона. За иконостас 31, по две иконе са северне и јужне стране иконостаса према певници, по једна икона над северном и јужном певницом. За владичански престо насликао је *Свештої Саву*, за Богородичин трон

Богородицу са Христом и Ијуса Христа и Самарјанку.

За Велику цркву, Јован Поповић је насликао и четири иконе на платну великог формата (200 x 125 cm) и то: *Жртва Аврамова, Мојсије на Гори, Христос сстишава буру и Лазарево Васкрсење*, шест рипида, медаљоне на дарохранилици и целивајуће иконе. Такође је насликао осам медаљона и крст за Христов гроб.

Јован Поповић, *Свети Никола*

ЗИДНИ ЖИВОПИС

У Великој цркви осим иконостаса налазе се и зидне декорације у олтарској ниши и на своду над солејом. На источном зиду олтарске нише је *Пијетта са архиђаконом Стефаном и Јованом Златоустим*. Изнад композиције је натпис о ктитору :
„Сѣму жртвѣнику ктитору Гасарѣ Трифунѣ Баравѣашѣ”
На другој зидној декорацији у олтарској ниши, приказан је на жртвенику стојећи „Христос са шрновим венцем и нимбом”. Са стране су два светитеља са путирима у које цури крв из Христових рана, натпис гласи:
„Над мною плоть.... мою кровь бо мнѣ пребиваетъ азъ вами”.
Зидне композиције изведене су пре сликања иконостаса, 1853-55.

На своду над солејом непознати сликар је насликао *Свешто Тројство*, окружено анђелима, и јеванђелисте са симболима. Лево су *Маттеј* и *Јован*, а десно *Марко* и *Лука*.

Логично је било очекивати да су ове зидне слике рад Јована Поповића када се има у виду да је извео целокупно сликарство (иконостас, тронове, певнице, четири одвојене зидне композиције, Христов гроб, целивајуће иконе, рипиде и дарохранилицу).

Светио Тројство са Јеванђелистима

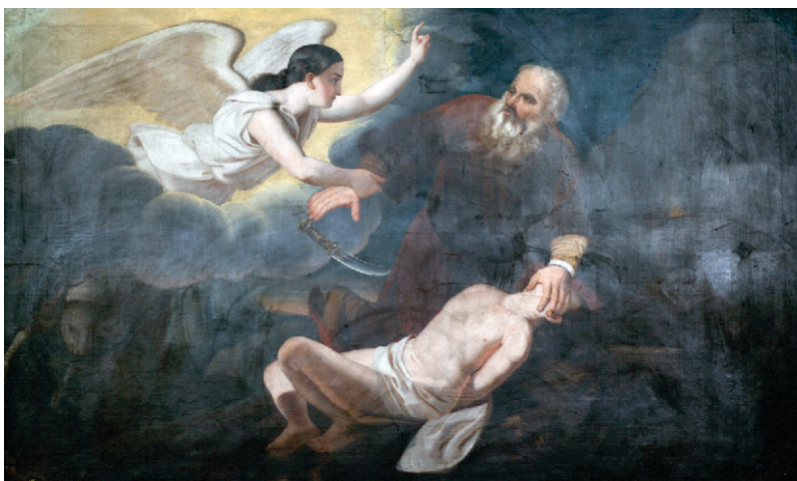
Ову чињеницу да зидне композиције није радио Јован Поповић, потврђује Димитрије Аврамовић, сликар и писац. У Српском Дневнику износи следеће: „У Банату у селу Долову, неки живописац Ј.П. примио се црквеног посла, ипак познавајући своју у уметности слабост, није се усудио у цркви на своду Саваота с четири Евангелиста изобразити, већ је предао једном Немцу који је овај посао урадио”.

Овај живопис у своду над долејом пресликао је 1960. године сликар Јандрејевић. Првобитни живопис је био урађен уљаним бојама и технички је био „алкаво урађен”. *

*За писање овог текста кориштен је дипломски рад
Мр Драгојле Живанов

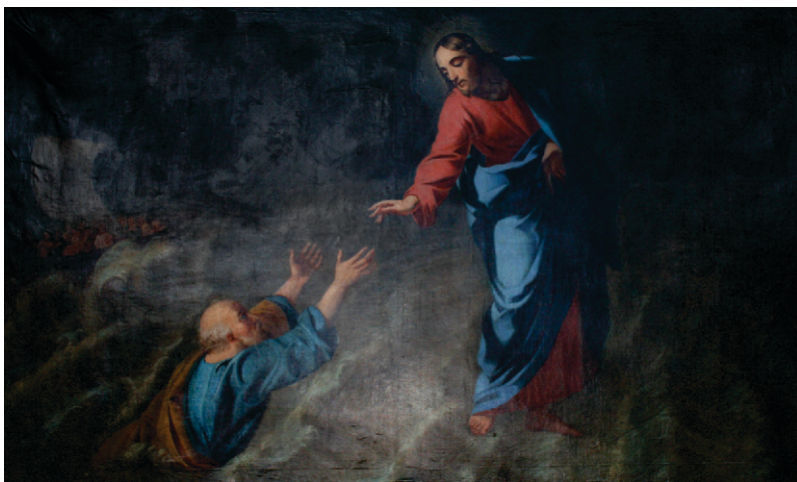
Јован Поповић, *Мојсије на тори*

Јован Поповић, *Жрŭва Аврамова*

Јован Поповић, *Лазарево Васкрсење*

Јован Поповић, *Христос стишава буру*

ИСПИТИВАЧКИ РАДОВИ НА ИКОНОСТАСУ

Испитивачки радови и израда предлога (елабората) за конзерваторско-рестаураторске радове на иконостасу и мобилијару цркве Преноса моштију Светог Николе у Долову урађени су у пролеће 2014. године, на иницијативу Српске православне црквене општине Велике цркве у Долову и уз благослов Епископа Никанора Епархије банатске.

У току испитивачких радова утврђено је да је конструкција иконостаса од тврдог дрвета, да је основна греда, унутра, лево и десно нападнута од ксилофагних инсеката. Носиоци самих икона и декоративна орнаментика у дуборезу су од меког дрвета, нејвероватније липе. Има их и изнад и испод икона у другој и трећој зони и изнад и испод декоративних рамова. На свим тим позлаћеним декоративним елементима подлога је изразито расушена, испуцана и склона паду. Део декоративних елемената је поломљен. Један део ових уломака са иконостаса и мобилијара се чува у црквеним просторијама у климатским условима сличним оним у цркви.

Иконе у IV зони су ручно обрађиване у облику медаљона са декоративним флоралним орнаментима, чинећи интегралну везу са сликаним делом иконе. Физичко хемијске анализе су показале да је у питању уљаном бојом сликани део икона на ланеном платну које је каширано туткалом на дрвени носилац. На полеђини носиоца се налазе један или два кушака у зависности од величине иконе. Иконе IV зоне су са лица, уз саму декоративну пластику, металним клиновима кроз дрвени носилац, заковане за конструкцију иконостаса. На овим иконама на којима су представљени апостоли и пророци, као и на иконама са Богородичиног трона делимично је својевремено уклоњена површинска нечистоћа заједно са деловима заштитног слоја и деловима линоксина као и бојеног слоја. Преко тога се налазе нови слојеви нечистоћа. На овим иконама појављују се и потклубучења између платна и дрвеног носиоца. На иконама на којима је представљена Богородица и Јован Богослов из Деизисиног чина није примећено да су вршене нестручне интервенције.

Иконе II и III зоне имају по два хоризонтална, паралелно укупана кушака, а на централној икони, Св.Тројица, су некада постојала три кушака која сада недостају. Носилац икона II и III зоне је већим делом

индустријски обрађен и по вертикали узајамно спојен из више сегмената. Иконе су slikане на тањем ланеном платну кашираном на дрвени носилац. Оне су посебно урамљене, као и обе иконе на Богородичином и архијерејском трону.

Око недремано, дрвена картуша је напукла и импровизовано санирана металном плочицом и клиновима са лица. Зраци и облачићи на десној страни су отпали. Позадина је накнадно и преко металне плочице премазана плавом фарбом.

Парапетне иконе су углавном из једног комада дрвета на коме су декоративни рамови дуборезани при ивици. Ове иконе су са предње стране мраморисане оплате иконостаса причвршћене металним клиновима кроз шупљине декоративне пластике.

Комплетна полеђина иконостаса, укључујући и конструктивне греде, је декорисана сивом мраморизацијом у грубљем маниру од декоративне оплате са лица иконостаса.

Царске и бочне двери су осликане преко подлоге која је директно била нанета на дрвени носилац. Носилац је из више сегмената спојених по вертикали ојачаних са по две хоризонтално заковане летвице на полеђини. Ове летвице на полеђини су уједно и носиоци дела кованих шарки, чија друга

половина омогућава мобилност двери. На Царским, северним, јужним дверима и као и на њиховој декоративној орнаментици су видљиви трагови деловања ксилофагних инсеката.

На северном зиду наоса између предикаонице и певнице налази се Богородичин трон, а на јужном зиду испред певнице је архијерејски трон који су изграђени у неокласицистичком маниру као и иконостас. Оба трона имају богате, позлаћене, декорације изнад архитравне греде која се ослања на капителе стубова са леве и десне стране. Икона на Богородичином трону је као и на иконостасу сликана уљаном бојом на ланеном платну које је каширано на дрвени носилац. Икона на архијерејском трону на којој је представљен Свети Сава, нашпанована је на блинд раму који је лучан у горњем делу. На овој икони која је изразито тамна, уочавају се караклеје на целој површини слике.

Оштећења су у највећој мери изазвана нестручним чишћењем. Такође је у овим зонама преко делимично уклоњених заштитних слојева и оштећеног линоксина, својевремено, нанет нови заштитни слој, непознатог порекла. Преко тога се налазе нови слојеви нечистоћа.

Старо кандило постављено у централном делу иконостаса у луку, је оставило својевремено трагове

док је било у функцији, на иконама Деизиса, као и на Светој Тројници, престоним иконама и Богородичином трону, као и на иконама у парапету.

Северна и јужна певница се налазе у доле, између наоса и олтарске преграде. Стилски су повезане са иконостасом и троновима и у централном делу према прозорима украшене иконама са представама цара Давида и Јована Дамаскина. Оне су осликане преко подлоге која је директно била нанета на дрвени носилац. Дрвени пултови певница су такође урађени у неокласицистичком стилу.

На иконама над певницама, изразито на југу, услед ослабљивања везива дошло је до одвајања сегмената носиоца. Ту сунце директно делује кроз прозор, те је носилац изложенији деструктивним променама. Због неприступачности обе иконе су биле мање изложене нестручном чишћењу.

Предикаоница се налази на северном зиду наоса, лево, испред Богородичиног трона, а у њу се улази степеницама које су маскиране декоративном облогом зида у северној певници, иза трона.

Осим иконостаса, мобилијар и Христов гроб су украшени сличном декорацијом која је позлаћена у маниру барока. Богата флорална декорација је

смиривана разноликим преплетима и допуњена са тракслованим вазнама и неким деловима који су светло тонирани. Декорација и сликарство на Христовом гробу се стилски и хроматски уклапају и заокружују естетску целину у храму.

Иконостас и мобилијар су већ раније били третирани, али и лаички чишћени што је очигледно у нижим зонама где има више механичких оштећења и где је позлата добрим делом отрвена. Неки делови су накнадно бронзирани да би се оштећења на позлаћеним деловима прикрила. Бронза која је том приликом наносена је временом оксидирала и хроматски се више не уклапа. На многим местима услед слабљења везива је дошло до одвајања сегмената носиоца.

Све иконе су заштићене шелаком, који је потамнео услед оксидације и кристалисао у условима влажне микроклиме. На иконама и декоративним елементима у њиховом саставу изразито су оштећени подлога, бојени и заштитни слојеви и делови позлате. Заштитни слој је прекривен слојем чађи и нечистоћа различитог порекла.

На основу физичко хемијских анализа и сондажних испитивања којима су извршене пробе фиксирања и чишћења установљена је методологија и

употреба одређених поступака и материјала за
извођење конзерваторско-рестаураторских радова.

Рестаурација и конзервација иконостаса

Дејтаљ исцртавањих радова на икони

Дејтаљ исцртавањих радова на икони

ИЗ ЛЕТОПИСА

Многи очекују да је изглед црквене књиге, која у себи садржи записе од краја XVIII века мистичан, али ово је обична пожутела свеска у коју су свештеници уносили реченице о догађајима који су били битни за цркву и село у којем се налази. На изглед неугледан, летопис у себи носи причу, која је многе своје читаоце оставила без даха. Одговори на питања „ко смо?“ и „одакле смо?“ се налазе овде, а дух људи чијим стопама ми данас корачамо се назире у свакој речи, марљиво записаној у овом документу.

Први део летописа садржи причу о Долову с краја XIX века, препис из листа „Јавор“ (Нови Сад 1880. године). Текст је сачувао прота Михаило Ракић, парох, потомству, да послужи за углед и пример:

НАЗИВ:

Долово је велико и лепо, брдима и долинама исирејлишано село. Срби којих је овде много већи број био, дадоше му име Долово, по свој ирилицы зашо шшо месшо ово свуд унакрш, као и целу околину долови или

долине пресецају. Ово име носило је од постанка свој, па и данас...

ОПИС МЕСТА:

Долово заузима површину од 416 ланаца и 171 кв.хв. Граничи се са северне стране са „Песком“ (званично „Бело брдо“. Под овим именом разуме се велики онај комплекс, чија површина по географском опису Банаџа износи 71.503 ланаца, и простире се од иланачкој и дубовачкој Дунава, до самошкој и паланачкој поља.) и пољима Пејрова села са источне, Мраморком, са јужне Баваништем и старчевачким пољем, са запада Новим Селом.

СТАНОВНИЦИ:

Број становника у 1858. години износи: по вери 5842 источно православних, 45 римокаатолика, 17 протестаната. Свега 5904, по народности: Срба 3764, Романа 1914, Немаца 62, Македонаца (Цинцара) 1 и Циџана 163- свега 5904.

ЈАВНЕ ЗГРАДЕ:

К јавним зданијама припадају а) Царско краљевска канцеларија оштинско здање, б) такозвана шуја за

ејзерцирање војника од доброј материјала зидана и са два унџерофицирска кварџира снабдевена, в) две народне школе, г) два велика маџазина за рану. Све џоменуџе зјраде као и цркве зидане су џрошком обшчесџва. Ејархијалних зданија или каквих друџих добара у Долову нема.

КАРАКТЕР ПРОСТОГ ГРАНИЧАРА:

Главне црџе срјској каракџера јесу оџџриликџ: џобожносџ, џосџољубље, сџидљивосџ, искреносџ, верносџ, храбросџ. За веру своју и закон џоџинуџе и џосџрадаџи. К ближњему врло су џосџољубиви. Сџидљиви јако, жене сеоске неџе изаџи џред мужа џолојаве ни џод који начин, а камоли џред џуџина. Тако исџо неџе мушком лицу, макар ово и млаџе џодинама било, џуџ џреџи. За деџом својом и роџацима џоџинули би и носе их у недра. Сџарије џоџџују џримџрно. Према власџи су џокорни и џослушни. Осим џоџа две војничке врлине више свију народа их одликују, а ово су: храбросџ и нејоколебљива верносџ џрема владару.

У наставку летописа се налазе многи подаци и занимљивости које су свештеници редовно записивали и тако сачували од заборава. Веома је занимљив стил и језик којим је предочен неки битан податак, или догађај:

Приметивши ми је овде знања ради, да и ѿрњи (мисли се на свештенике који су наведени раније у тексту оп.а.) ѿадањи доловски ѿароси нису знали, да је ѿрво насељење Долова било ѿдине 1660, а сведочи рукојис Пећке ѿаѿријаршије који рукојис је добио из Пећке ѿаѿријаршије миѿройолиѿи Михајло и дао ѿа Народној библиоѿеци ѿде се и сада налази. (најомена Михаила Ракића)

У овој свесци су описани многи велики догађаји који су потресали свет, па самим тим и мало Долово и Доловце, чији су свештеници заједно са својим парохијанима стрепели, мучили се, гладовали, смрзавали се, али на крају се и радовали по проласку велике муке, или у добрим временима. Овде су описани и I светски рат (тада називан „европски”), II светски рат, Аустроугарско наметање црквено-политичких реформи 1895, конкордатска криза 1937. Делове тих записа пренећемо и овде. Да се не заборави...

Аустроугарско намењање црквено-политичких реформи

1. октобра 1895. године ступиле су у живот четири нове санкционисане реформе и то: о браћанском браку, о слободи вероисповести, о државним мањинама и о безверју. Закони су ти нови изазвали велику борбу у држави Угарској. Прошив црквено-политичких рефорама тих, које задиру у основне додмаће свију признатих хришћанских конфесија, а нарочито прошив православне хришћанске вере, које одузимају цркви вековима призната јој права и делокруће које поништају оностраној Српској Православној Цркви аутономно право брачној јој судства, те тиме вређају и крње крвљу, жртвама и небројеним заслугама српскога народа привилегијама сачена аутономна права, додигли су свој глас 1893. године српски православни епископ у име цркве, а такођер и највиша народно црквена аутономна власт - Саборски одбор, у име народа. Те исте године на цетири четвртак састао се у Сремским Карловцима - Српски народни збор, на коме је учествовало до двадесет хиљада Срба. Исти се збор свечано оградио и пошествовао прошив црквене политичке угарске

влде, збо нових рефорама. Исти је народни збор био импозантан, на ком је и народ рекао своју реч прошив црквених рефорама.

Свакој правој и искреној српској родољубца душа са зењом је испуњена при стиуању ових нових црквених рефорама, у колико ће они ушцаи на веру и цркву Србинову.

Каг се узму у обзир шешке прилике по народности у овој држави иначе помађаривање и дух шовинизма мађарској са једне стране, који у овом деценијуму ужасно мори народности, дошле су ови нови закони још ојаснији по веру и цркву.

Није доста што су године 1877. све бивше конфесионалне школе у бившој банајској рејемени покомунављене, ше нам је шиме насшава у српско националном духу унишена, нејо је ето придошло и грађански брак и безверје, које преши унишину православне цркве.

У овим жалосним приликама жалост је и по цркву православну, што се у њеном крилу у овом деценијуму почела не криши нова секта, шако звана „назаренство“. Широм српства расиротира се ова

нова најезда секташтва и судећи како многи на све стране испуњају из крила своје православне цркве и уписују се у број тих лажних нових проповедника, прети она великом опасношћу по православну веру и народност. Концем 1896. године било је у овој околини света 68 назарена Срба.

У колико ће ови нови црквено политички закони, као и најезда назарена утицајти на цркву православну - српску у овој околини, то ће будућности показати.

Крајак историјски преглед европској рати

За последњих деценија проблем антерманства на истоку добио је већ био тако рећи фантастичку важност, а чији је организатор био покојни кнез Бизмарк. Садањи цар Виљем у друштву са аустријским престолонаследником, са својим сукривцем Францом Фердинандом, а који је учинио све припреме за нападај у доба жетве, а у сврху да сиречи мобилизацију српске војске и да на лак начин окупира Србију. Почетком јунија 1914. је отишао у Куиново за нападај у Србију из Срема и Босне, а после тога

ошиде у Сарајево на велики маневар. Ту је убијен пре него што је могао извршити своју намеру уништења Србије. На месец дана после штога дала је Аустро-Угарска ултиматум Србији и то у форми какву историја међународној права забележила није. Рај је избио и Србија изненађена најоштрајем није могла даши довољно јак оштор, а нарочишом заморена и неогморена још од раја 1912. и 1913. године прошиву Турака и Бујара, а који је рај био најславнији период народне историје. У славним војничким успесима српске војске 1912-13. код Куманова, Бишља и Брејалнице беше зајечађена судба шурске царевине. А 1914. године досејла је српска војска своје славе врхунац. Она је задивила свет својим победима над аустроугарском војском. При изненадним најадима аустроугарске војске на Србију свет је био педалац, неравне борбе која подсећа на борбу Голијата и Давида. Млада, у сваком погледу несиремна и недовољно наоружана војска српска у шренуцима када је цео свет зајрејашћен био и прирерман да види извршење једној невиђеној међународној злочина, у шом драматичном шренушћу, српска војска малена али задахнуша поуздањем, мирно и присебно је под вођством своја војводе Пушника корачала свом бесном најадачу на сусрет, ше ја среша на Церу и

Јагру и у првом сукобу нашојерује та на одстоуцање преко Дрине и на одбрану. Цео свет је био задивљен победом српске војске на Руднику. Нејријашељ, избачен из земље без оружја, безобзирно је бегао, без шојова, возова, био је шошћуно разбијен...

*Сјоменик жртвима у I свејском рашћу
који се налази исјред Велике цркве*

... За време свејској рашћа, скоро при свршећћку, бивша Аустро-Угарска монархија, односно војно вођство скидало је по свим храмовима бакар са црквених шорњева и на место бакра покривали са плехом. То је шако ураћено и на нашим црквама. Узимали су и

поскидали и сва звона и однели, оставивши на свакој цркви по једно само.

Проша Ракић с.р.

Конкордашка криза

Током 1937. год. ошпочели су разговори око ратификације конкордаша, који је раније склопљен са римском Синолицом у Вашикану. Како су поједина месџа у конкордашу сујрошна државном усџаву и равноправности свих признајих конфесија, џо је Срјска Православна Црква ујозорила надлежне факџоре на џу чињеницу и ошпочела акцију да конкордаш, џакав какав је, не буде ратификован.

За време док се водила џа акција Њ.Свешосџ Патријарх срјски Госјодин Варнава је оболео, џао у џосџелу и џо баш у џо време када је Народна скујшџина расјрављала џо џиџање, које је решено у џеџак 23. јула са 167, џрошјив 129 џласова.

Те исте ноџи, у 12.02 исјусџио је свој џлемениџи дух, џосле краџе, али веома џешке болесџи Њеџова Свешосџ Патријарх срјски Варнава, и џо

шест сати пошто је у Скупштини већином гласова примљен конкордат.

Блаженопочивши Патријарх Варнава био је први, који је уступао прошиву тог конкордата, којим се католичкој цркви дају већа права него православној светосавској цркви. Може се слободно рећи да је Патријарх Варнава био као жртва тог конкордата.

II светски рат

6. априла 1941. године Немачка је без објаве рата напала Југославију и бомбардовала Београд. Сва сила и сав бес немачки тога дана у 6 сати изјуриса сручио се на Београд док је још спавао мирним сном. Убрзо после напада, дошао је и слом Југославије и окупација немачка: шешки и црни дани српскога народа.

1942. године, ухваћен је и одведен у логор у Пећевград - Велики Бечкерек парох Мале цркве јереј Милорад Д. Стојановић, који иако је био мучен није никога одао. Остао је у логору све до ослобођења пред крај 1944. године. За време док је био јереј Милорад Д. Стојановић у затвору, дужности пароха грује

Ђарохије вршили су његови заменици: јеромонах Герман Рајић, јеромонах Фошије Јосифовић и краће време јеромонах Павле Познанов.

Негде у 1944. години ухайшен је био и ѱрошонамесник Павао Недељковић, ѱарох I ѱарохије у Долову. После великої мучења и мноћобројних саслушавања у којима није имао ѱта да ѱризна, ѱушћен је из заћвора да би се убрзо дана 14/1. окћобра 1944. године ућокојио у Госћоду.

Царски престо Велике цркве

Поред глобалних догађаја у летопису наилазимо и на локалне, везане за дешавања у самом Долову. Писано је о временским приликама, изградњи и уређењу села и храмова, понекад су били записани подаци о броју становника, националној припадности, наталитету и морталитету. Неки редови човека натерају да добро размисли:

Временске (не)прилике

1890. год. 22. јула провалио се облак над Доловом и источно према Мраморку са прагом и кишом. Вода у долини 3 хвџа висока беше нагошла, џако да се није мојло прелазити преко кроз 14 саџи. Једна баба се онда угавила. Вода је дојрла до двокаџнице, где су школе долинске. Догађај сличан не џамџе ни најсџарији људи.

Окџобра 18-ој 1891. године џадао је први снеј у џеџак, а 20-ој био први јаки мраз.

1896. децембра и 1897. јануара беше неко време као у пролеђе, чак о Бојојављењу се и муве џоказале.

Године 1900. јуна 26. око $\frac{1}{4}$ 5 саџи џосле џодне, беснео је џако сџрашан холуј, да је многе куђе, сџаје, припраде, запраде џорушио. Чиџави амбари били су

срушени и преврнути. Множина је дрвећа из корена изваљена, а све остало оштећено. И код усева било је штете, но како је страшан био холуј још је по усева штета била незнајна. Холуј је трајао 15 минути и био је јако ужасан, као да је дошао био страшан суг.

Ноћу између 10. и 11. маја 1953. године по новом календару, паг`о је над Доловом снег, што је по свој прилици с обзиром на време, врло необична појава и вероватно и јединствена.

Изградња села

1. I 1945. први пут је Долово осветљено пошто је добило своју централу из Францелда - Качарева, а 1. I 1952. добило је Долово високи напон.

Почетком 1961. године продужени су радови на изградњи каменистој пута од жељезничке станице према селу, као и радови на завршавању задружној дома. У пролеће - школска деца под надзором учитеља Ивачковић Косице, садиле су дуж камениста пута до крај села, као и по долинама села код Мораве, штолоу - као украс села.

Подаци о сѣановнишѣву

Течајем 1896. године родило се 241, а умрло 145 душа, венчало се 27 брачних парова. Број помешаних бракова је 4, дивљих бракова има 43, број несудасних судруџа има само 18. У цркви нису свега само 7 парова венчани, већ само цивилно. У овој ошѣтини нема безверника.

Аксентије Максимовић, композитор и српски музичар, син Василија и Екашарине, рођен је овде у Долову 13. фебруара 1844. године, а умро у Прају.

Владика са парохијанима Велике цркве

Христов гроб

ИСТАКНУТИ ПРИЛОЖНИЦИ ПРИ ПОСЛЕДЊОЈ ОБНОВИ ХРАМА

Милошћу Божијом и благословом Његовог Преосвештенства Епископа банатског Господина Никанора 2005. године почели су радови на обнови екстеријера храма. Радови су завршени у јесен 2011. године а 15.октобра 2011. године, приликом прославе 200-годишњице храма Епископ банатски Господин Никанор осветио је новообновљени храм.

У периоду од 2005. године до 2011. године обијен је стари и нанесен нови слој малтера, замењена је дотрајала кровна конструкција и постављен је нови цреп, замењена је комплетна лимарија и по први пут у историји храма постављени су олуци, урађен је бетонски плато испред храма и стаза око храма, измалтерисан и окречен светосавски дом и реновирана ограда испред храма.

Велику помоћ при обнови храма пружили су АП Војводина, Град Панчево и МЗ “Мита Вукосављев”. Овим институцијама Епископ банатски Господин Никанор је на прослави 200-годишњице храма уручио захвалнице.

Обнова звоника Велике цркве

Брод Велике цркве пре обнове

Највећи удео у обнови храма узели су парохијани Велике цркве, то јест наследници оснивача и изградитеља нашег храма. На прослави 200-годишњице храма уручене су захвалнице за оне који су се у обнови истакли својим радом или својим прилогом, Епископ банатски Господин Никанор уврстио је у ред ДОБРОТВОРА:

БУКАЗИЋ НИКОЛА

ЂУРКОВ БОЖАНА

КИРОВ ТАМАРА

МИЈАЛКОВИЋ ЖАКЛИНА

ПАВЛОВ БРАНИСЛАВ

СЛОВИЋ РАДИСАВ

СТАНИШИЋ БОЖИДАР

СТОЈАНОВИЋ БЛАГОЈЕ

ТРИЧКОВИЋ ИВИЦА

ЦРКВЕНО ОПШТИНСКИ УПРАВНИ ОДБОР
ВЕЛИКЕ ЦРКВЕ

ПЕВАЧКО ДРУШТВО ВЕЛИКЕ ЦРКВЕ

Догела захвалница

А Црквена општина је своје захвалнице уручила следећим парохијанима:

АЛЕКСИЋ
РАДОСЛАВ

ДЕБЕЉАЧКИ
НИКОЛА

АНДРИЋ НИКОЛА

ДОБРИЈЕВИЋ
ЈАНДРИЈА

АНТИЋ БОРО

ЂОРЂЕВИЋ
МИОДРАГ

БОНИН ВАСА

БОНИН ЛАЗАР

ЂОЉБАШИЋ
СРБИСЛАВ

БОНИН ЉУБИША

БУДИШКИ ПЕТАР

ЂУРЂЕВ Ј. ДРАГАН

БУКАЗИЋ ЈОВИЦА

ЂУРЂЕВ ДРАГАН

ГИЧКОВ ДУШАН

ЖИВАНОВ ГОРАН

ГРУБЕТИЋ ЈОВАНА

ЖИВАНОВ ЂУРИЦА

ГУБАРЕВАЦ БОГДАН

ЖИВОЈНОВИЋ
ЖАРКО

ДЕБЕЉАЧКИ ИВИЦА

ЖИВОЈНОВИЋ
ПЕТАР

ЗЛАТАНОВИЋ
РАДОВАН

ИЛИЋ ВАСА

ЈАРКОВАЧКИ
ВЛАДИМИР

ЈАРКОВАЧКИ
ИВАНКА

ЈОВАНОВ НИКОЛА

ЈОВАНОВ ДЕЈАН

ЈОВАНОВ
РАДОСЛАВ

ЈОСИВЉЕВИЋ
МЛАДЕН

ЈОСИМОВ ЖИВА

КЛАУДИО МИРЈАНА

КОВАЧ ЋУРО

КОВАЧ ЗОРАН

КОВАЧ СТАНКО

КОСАНОВИЋ ПЕТАР

КОСТИЋ БОГОЉУБ

КОСТИЋ САША

КУДРИН СЛАВКО

МИЛИКИЋ

ВУКОМИР

МИНЧИЋ ЗВЕЗДАН

МИРОСАВЉЕВИЋ
ВОЈМИР

МИТИЋ СРБОЉУБ

НЕСТОРОВИЋ
НИКОЛА

НИКОЛИЋ ЛАЗАР

ОГЊАНОВ МАРИЈА

ПЕШИЋ АНЂЕЛКО

ПЕШИЋ ВОЈА

СТОЈАНОВ ЂУРИЦА

ПЕШИЋ САВО

СТОЈАНОВИЋ САША

ПОПОВ ДРАГОСЛАВ

СТОКИЋ НЕНАД

ПОШТИЋ РАДОВАН

СТОКИЋ СТОЈАН

РАДОЊИН ЂУРИЦА

СУБИН СТАНКО

РАДОЊИН ИВАН

ТРАИЛОВ ПЕТАР

РАДОЊИН НИКОЛА

ТОШИЋ РАДОВАН

РАКИЦИЋ
СТАНИША

ШОФЕЈ РАДОВАН

СТАНОЈКОВИЋ
МИЛИЦА

Свим приложницима се и овим путем захваљујемо на помоћи и молимо да Благослов Господњи буде на њима и њиховим породицама.

Обнова иконостаса Велике цркве

ПОГОВОР

Драга браћо и сестре, овај део књиге је посвећен закључку о књизи, циљу и сврси писања исте. Суд о књизи донећете ви, читаоци, а ја бих волео да ове речи посветим тренутном стању у нашој парохији.

Сви знамо да је, Богу хвала, иза нас период када је религија била забрањена, а одлазак у цркву кажњив. Али данас у овом животоном вртлогу, када нам ништа, сем Цркве, не може пружити наду у боље сутра, нама су на жалост храмови полупразни. У свом, не тако дугом свештеничком раду, у разговору са парохијанима око посећивања Богослужења, много пута сам чуо изговор да би многи дошли на службу, али не знају како да се понашају у цркви, па да не би били предмет исмевања, они не долазе у храм. Већина наших парохијана је генерација када у школама није било веронауке, када се није смело отићи на службу са родитељима, од којих се могло научити понашању у храму. Али наше незнање не би требало да буде разлог недоласка, него разлог да се научи. Понашање у храму за време Богослужења није никаква филозофија, него само да сваки онај који се намери ићи у храм, сам са собом рашчисти, где иде и због чега иде. О Светом храму и Богослужењу каже преподобни старац

Силуан: „Кад би људи видели у каквој слави служи свештеник, они би појадали на земљу од овој виђења; а кад би свештеник видео себе у каквој небеској слави он стоји кад служи своју службу, он би постао велики подвижник, да не би ничим ожалостио благодати Светиоу Духа, који живи у њему”.

„Кад уђеш на врати Божије цркве, остави иза себе свешто је светско и земаљско.” (Свети Филарет Московски). Многи имају изговор да неће да иду у цркву, јер ту иде неко с ким они нису у добрим односима или немају добро мишљење о тој особи, али нажалост те исте особе у кафани истрпе, а у храму не могу.

У храм се иде пристојно обучен, не у папучама и кратким панталонама, жене не улазе у храм у кратким сукњама, упадљиво нашминкане и са јаким парфемима. У храму не држимо руке у џеповима или на леђима, него испружене низ тело или прекрштене на грудима.

Улазећи у свети храм, прекрстимо се, уз благи наклон, и онда полако идемо ка целивајућим иконама. Како у нашем храму постоје две целивајуће иконе, прво прилазимо десној целиваоници, где се налази икона

светитеља коме је храм посвећен и икона празника који се тог дана прославља и целивамо их, онда се продужи ка левој целиваоници, а после тога код нас је обичај да се приђе и Богородичном трону и да се целива крст.

Свеће се купују искључиво у храму. После целивања икона станемо у ред да купимо свеће, а по куповини, идемо ка месту намењеном за паљење свећа. Сваку свећу целивамо и наменимо за кога палимо. Иако је из практичних разлога устаљена пракса да се на горњој површини пале свеће за здравље и благодат живима, а на доњој за покој душама умрлих, у Христу су сви живи, па се не треба оптерећивати формалном страном овог чина. По паљењу свећа идемо у брод храма и стајемо на своје место, мушкарци на десну страну, а жене на леву. На том месту стојимо мирно, без окретања, разговора, смејања, и љубопитног посматрања других верника у храму.

На Богослужењу када свештеник излази из олтара на мали вход, када је кађење, читање Светог Јеванђеља, када се износе Свети Дарови, када се чита Символ Вере и Оче Наш, верници би требало да иступе из стасидија (столова) и благо поклоне ка иконостасу. На свештеникове речи „Са страхом Божијим и вером

приступите“ тада иду ка олтару, само они који су се постом, молитвом и Светом тајном покајања припремили за Свето причешће. Чашу прилазимо у потпуном миру, изговарајући са свештенослужитељем молитву. Руке су нам прекрштене на грудима, десна преко леве. Никада се не крстимо пред самим путиром да га не бисмо подизањем и спуштањем руке гурнули и просули Светињу. Пред узимање Причешћа, изговарамо своје име свештенослужитељу. Код нас је обичај да по примању Светог причешћа, причесници стану испред леве целивајуће иконе док свештеник не прочита молитву после Причешћа. На крају Свете литургије свештеник дели нафору. Нафора се прима тако што десни длан ставимо преко левог, целивамо крст и руку свештенику, а свештеник у испружени длан ставља коцкице нафоре.

Овај текст је написан народним језиком без теолошке терминологије, да би био свима доступан и лако схватљив и да више нема изговора „не знам“, него само остаје оно „нећу“.

Ивањско цвеће

САДРЖАЈ

Предговор	4
<i>(аутор јереј Бојан Гавриловић)</i>	
Црква у центру.....	6
Историја Храма.....	9
<i>(аутор јереј Бојан Гавриловић)</i>	
Уметност и архитектура.....	17
<i>(аутор јереј Бојан Гавриловић)</i>	
Испитивачки радови на иконостасу.....	26
<i>(аутор Слађана Динић Ђорђевић)</i>	
Из летописа.....	34
Истакнути приложници при последњој обнови храма.....	50
Поговор.....	58
<i>(аутор јереј Бојан Гавриловић)</i>	

ЦРКВА У ЦЕНТРУ

Редакциони одбор

Мр Драгојла Живанов
јереј Бојан Гавриловић
Слађана Динић-Ђорђевић

Уредник

јереј Бојан Гавриловић

Редакџор

Жаклина Мијалковић

Сарадници

Станка Барајић, *лекџор*
Владимир Ђорђевић, *џрафичка обрада*
Дејан Барајић, *џехнички сарадник*

Шџамџа

Штампарија „АРТИЈА” Панчево

Тираж : 600

Издавач

Дом културе „25.мај” Долово

За издавача

Др Мирослав Првуљ, директор

Шџамџање књиџе омоџућно Дом кулџуре „25.мај” Долово

CIP - Каталогизација у публикацији
Народна библиотека Србије, Београд

ЦРКВА у центру / [уредник Бојан Гавриловић]. - Долово : Дом културе 25.
мај, 2015 (Панчево : АРТИЈА). - 62 стр. : илустр. ; 18 см. -
(Библиотека Завичајна издања)

Тираж 600.

ISBN 978-86-917653-1-6

а) Српска православна црква - Храмови - Долово

271.222(497.11)-523.4-9

COBISS.SR-ID 213184780

КУПОВИНОМ ОВЪ КЪМЪСЪ ПОМАЖЕТЕ
ОБНОВУ ИКОНОСТАГА ВЪАИКСЪ ЦРКВЪ

